

Portrett

Lizette Risgaard, ny LO-formand: vil kæmpe for den nordiske aftalemodel

Nyhet

Nya regler ger svenska arbetstagare bättre skydd mot mobbning

Leder

Innstramming!

Nyhet

Europa vil gøre affald til guld

30. November 2015

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 8/2015

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 8/2015

Tema: Flyktningene - belastning eller tilvekst?

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet Høgskolen i
Oslo og Akershus Postboks 4 St. Olavs
plass 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet HIOA,
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Innstramming!.....	3
Vad sker efter att flyktingstrømmen begränsats? ...	4
Forskare om flyktingar: "Sänka lägsta lönen är att skapa en ny underklass"	7
Finska entreprenörer med tydligt budskap om flyktingar	10
Utsatte unge på arbeidsministrenes agenda	13
Lizette Risgaard, ny LO-formand: vil kæmpe for den nordiske aftalemodel	17
Europa vil gøre affald til guld	19
Nya regler ger svenska arbetstagare bättre skydd mot mobbning	21
Nordregio: Unga islänningar vill inte jobba inom traditionella yrken	23
Har luften gått ur jämställdhetspolitiken i EU?....	25

Innstramming!

Grensen er nådd. Kontrollen skjerpes og det strammes til. Selv Sverige har kastet inn håndkleet. Svenske asylregler skal tilpasses EUs minimumsnivå. Hva nå? Vil nordiske velferdssamfunn bestå prøven?

LEDER

27.11.2015

BERIT KVAM

Flyktningpolitikken – det er det alle snakker om, sier finske Jari Lindström på nordisk arbeidsministermøte til Arbeidsliv i Norden. Det er også vårt tema denne måneden der vi spør Flyktningene - belastning eller tilvekst?

Innstramming! Vi har hørt det, så mye og så ofte, at det må gi gjenyld i Afrika. Nettopp det er meningen. Når lufta i flyet går tom for oksygen og maskene faller fra taket. Da skal du hjelpe deg selv først, før du hjelper de andre. Det er blitt det norske svaret på utfordringene, slik det ble presentert for utenlandsk presse av en norsk statssekretær.

Meningene er delte om når det er riktig å si stopp. Når en svensk politiker står med gråten i halsen så hun knapt kan uttrykke det hun har bestemt, er beslutningen kanskje tallmessig bedre begrunnet, enn når en norsk slår seg på brystet og sier at det er dette vi alltid har advart mot. Det handler om så mye mer, ikke minst om menneskeverd.

Det er opp til politikerne å ta en beslutning. Utviklingen denne høsten har vist at økningen i antallet flyktninger som kommer, har akselerert på en måte som ikke kan fortsette, slik våre beregninger i viser.

Det er det som er så vanskelig, at ingen vet hvordan situasjonen kan utvikle seg på litt lenger enn kort sikt. Har han rett den finske justis- og arbeidsminister når han frykter en økende polarisering i samfunnet? Hvordan kan det unngås? Og hvilken effekt vil det i så fall ha på vår nordiske velferdsmodell? Vil den bestå prøven?

Spørsmålet gjenstår om vi bare skal legge inn håndkleet, la innstramminger kneble utvikling, eller hvordan vi kan få til en god utvikling der alle trekker fremtidsloppet?

Den norske ekspertene på flyktninger og arbeid, Berit Berg, er overbevist om at lavere lønninger for dem som skal inn på arbeidsmarkedet, er med på skape en ny underklasse.

Innstrammingene er også på partenes bord. De hevder at vi gjennom forhandlinger og kollektive ordninger kan sikre oss

mot at det skal utvikle seg en dypere misnøye fra arbeidsløse nordboere, og en kløft mellom arbeidstakere som får ulik lønn for likt arbeid.

Kanskje skal vi la oss inspirere av de finske entreprenørene og Startup Refugees, som har satsset kapital og egne krefter for å bidra til en ny ånd i det finske samfunnet. De ser flyktningene som et tilskudd. Personer som kan gi nordisk velferd flere ben å stå på.

Se alle artiklene i tema

Flyktingar tar sig över Europas nordligaste gräns, Storskog, mellan Norge och Ryssland. Enligt ryska regler får ingen korsa gränsen till fots.

Vad sker efter att flyktingströmmen begränsats?

- Det är som i ett flygplan när syrgasmaskerna har fallit ned. Beskedet du får är att om du sitter vid sidan av någon så måste du först ta på dig din egen mask. Om vi ska hjälpa världen, måste vi ta vara på vårt eget land först, säger Jøran Kallmyr, statssekreterare i det norska justitiedepartementet.

TEMA

27.11.2015

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

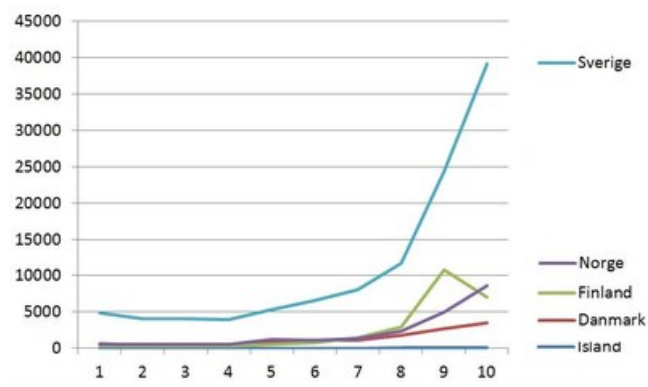
Han har själv bett om att få träffa de utländska journalisterna i Oslo för att föra fram sitt budskap till internationella medier: Norge kommer att skicka tillbaka nästan alla som ansöker om asyl i landet eftersom de enligt honom inte har giltiga asylskäl. Det gäller framförallt dem som kommer över Europas nordligaste gräns, den som går mellan Norge och

Ryssland. Där har det de senaste veckorna kommit 4 500 flyktingar.

Jämförelsen med ett flygplan med problem väcker oro. Men är verkligen de nordiska välfärdsstaterna hotade av flyktingströmmen som nu kommer? I det som börjar likna ett

panikillstånd inför det ena efter det andra landet gränskontroller, beslutar om att uppehållstillstånd bara är tillfälliga och försämrar villkoren för flyktingarna.

Vad som är klart är att den ökningstakt som har varit för flyktingströmmen är ohållbar. Det är bara att ta en linjal och rita fortsättningen på den svenska kurvan i diagrammet nedanför för att förstå det.

Asylsökande jan-okt 2015. Källa: Migrationsverket i de olika länderna.

I Sverige ökade antalet asylsökande från september till oktober i år från 24307 till 39181 personer, en ökning på 38 procent.

Om den ökningstakten skulle fortsätta i tio månader till, skulle det enbart i oktober nästa år komma 1,35 miljoner asylsökande till Sverige. Sammanlagt under de kommande tio månaderna skulle det då ha kommit 3,4 miljoner asylsökande.

Men kurvorna över de senaste tio månadernas asylsökande i Norden visar också en annan utveckling – den som har skett i Finland. Där har antalet asylsökande minskat kraftigt. Det mesta talar för att även de övriga länderna kurvor kommer att brytas och gå nedåt i takt med att nya hinder för flyktingarna införs.

Det innebär att flyktingströmmen förmodligen kommer att ligga på en betydligt lägre nivå framöver. Men vad ska ske med dem som har hunnit passera gränsen?

Att flyktingar kostar pengar går inte att komma ifrån. Innan de kan få jobb och själva bidra med att betala skatterna som finansierar välfärden, måste de lära sig språket, komplettera utbildningar och lära sig förstå de nordiska samhällena.

Sju år för att få jobb

- Medianen för en flyktinginvandrare att ta sig ut på den svenska arbetsmarknaden är sju år, påpekar Joakim Ruist, som forskar på invandring på Göteborgs universitet.

Under den tiden ska flyktingarna ha någon stans att bo, mat och kläder samt få den undervisning de behöver. Hur många som får uppehållstillstånd är osäkert, liksom hur många av dem som får det som kommer att be om familjeåterförening.

Inte ens i det som räknas som det land som har stramat åt villkoren mest för asylsökande, Danmark, är emellertid procenten som får avslag låg. 87 procent av de asylansökningar som behandlades i Danmark under de första tio månaderna 2015 har fått asyl.

Hur tuffa politikerna kan vara beror också hur flyktingströmmen ser ut.

- Det är bara en bråkdel av 4 500 som har kommit till Norge från Ryssland, som har en chans att få stanna, säger Jøran Kallmyr.

Uppgiften är också väldigt olika beroende vilket land man ser på. Fördelar man de asylsökande som kommit hittills i år ser det ut så här:

Land	Antal asylsökande	Invånare per asylsökande
Island	291	1119
Danmark	13293	423
Norge	21946	232
Finland	24910	232
Sverige	112264	85
Norden	172704	151

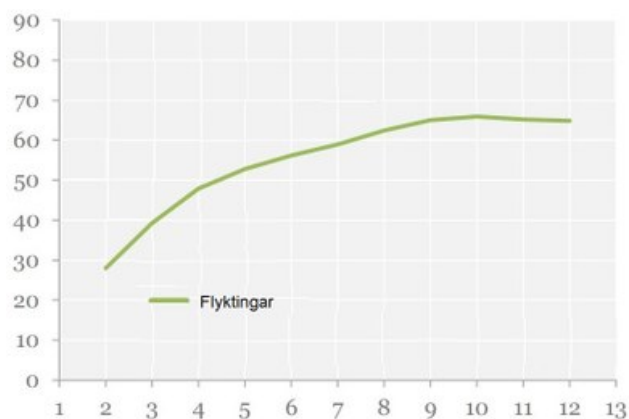
Det betyder att 85 svenskar måste dela på kostnaderna och arbetet som krävs för att ta hand om varje asylsökande som kom under tidsperioden jan- okt 2015. Islänningarna slipper billigast undan - antalet asylsökande som kommit till och med oktober är inte mer än knappt 300 (då har vi uppskattat oktobertalet). Det betyder att 1 119 islänningar delar på att ta hand om en asylsökande.

Jämfört med tidigare flyktingströmmar är den nuvarande den klart största sedan det andra världskriget. Den är för Sveriges del också i höjd med vad som skedde under kriget, då 70 000 norska och danska flyktingar kom till landet, samt 70 000 barn från Finland. Den är emellertid långt ifrån de 400 000 personer som tvingades lämna det finska Karelen efter vinterkriget mot Sovjetunionen och bosätta sig i andra delar av Finland.

Att mäta hur stor andel av bruttonationalprodukten, bnp, som omfördelas från den ursprungliga befolkningen till de nyanlända flyktingarna är svårt av flera olika skäl. Joakim Ruist, som försökt göra det, kommer att talet för Sveriges del i år kommer bli 1,35 procent av bnp. Han studerade en grupp på mer än 70 000 flyktingar och de inkomster och utgifter de medförde under 2007 och har därefter extrapolerat det för antalet flyktingar som beräknas komma i år.

VAD SKER EFTER ATT FLYKTINGSTRÖMMEN BEGRÄNSATS?

Den svenska arbetsförmedlingen har också sett på sysselsättningen av de manliga flyktingar som kom åren 1997-1999 till Sverige. Tio år efter att de kom var 65 procent sysselsatta.

Procentandel sysselsatta flyktingar efter botid i Sverige. Män som kom 1997-99. Tidsaxeln: År sedan de kom. Källa: Arbetsförmedlingen, OECD.

Ju snabbare flyktingarna får jobb, desto snabbare kan de bidra både till sina egna kostnader och till den allmänna välfärden. Därför talar politikerna helst om att de som har utbildningar måste få dem godkända så snabbt som möjligt.

- Politikerna pratat mycket om validering. För den andel av flyktingarna som är högutbildade spelar det förstås en roll. Men det är bara tio procent av flyktingarna som är det och det är den grupp som har minst problem att ta sig ut på arbetsmarknaden, säger Joakim Ruist.

- 40-50 procent av den flyktingström som vi fått nu har inte ens gått på gymnasiet. De måste först skaffa sig gymnasiekompetens, därefter gå ur gymnasiet och gärna skaffa sig lite extra utbildning innan de är klara för den högt specialiserade svenska arbetsmarknaden, säger Joakim Ruist.

Enligt honom finns det bara två alternativ:

- Antingen accepterar man fler låga löner, så att också fler flyktingar har en chans på arbetsmarknaden, eller också accepterar man att de får sin försörjning genom socialbidrag under många år.

- Någon omedelbar effekt på arbetsmarknaden av den nuvarande flyktingströmmen blir det inte. Det finns gott om tid för den att omställa sig. Den omedelbara effekten blir de ökade utgifterna för de offentliga finanserna, säger Joakim Ruist.

– Vi måste visa på berättelser vad invandrarna har betytt, säger Berit Berg, professor i socialt arbete vid Norges Tekniska högskola, NTNU, i Trondheim.

Forskare om flyktingar: ”Sänka lägstalönen är att skapa en ny underklass”

Om en sak råder i huvudsak enighet i flyktingfrågan – de många nyanlända måste integreras i sina nya samhällen. För det krävs bostäder, språkkunskaper, arbete och hur det på bästa sätt kan gå till är ett erfarenhetsutbyte lämpligt för det nordiska samarbetet.

TEMA

27.11.2015

TEXT OCH FOTO: GUNHILD WALLIN

”Jag har varit migrant i Sverige i 26 år och under hela tiden diskuteras problem och skillnader. Det verkar viktigare än skapa en kultur av att ”Nu bygger vi landet”. Det finns en

rädsla – alltid denna rädsla – för att migranterna ska ta våra jobb och hota vår kultur. Vad är man rädd för och hur övervinner man denna rädsla?”

Det är den 10 november och på Kulturhuset i centrala Stockholm har Norden i fokus arrangerat konferensen "Flyktin- gkrisen och den nordiska solidariteten". Mannen som ställer frågan sitter i publiken och riktar sig till paneldagarna som under en och en halv timme diskuterat vilken roll det nordiska samarbetet kan spela för att möta den flyktingström som de senaste veckorna strömmat norrut och framför allt till Sverige.

– Vi måste visa på berättelser vad invandrarna har betytt, svarar Berit Berg, professor i socialt arbete vid Norges Tekniska högskola, NTNU, i Trondheim och inledare till konferensen.

Vietnameserna utbildningsvinnare

Hon har arbetat med flyktingar sedan slutet av 70-talet. Då var hon aktiv i mottagandet av de vietnamesiska båtflyktingar som kom till Norge, en erfarenhet som nu blir ett av de goda exemplen. Många av vietnameserna som kom hade ingen utbildning, men fick okvalificerade arbeten som var vanligare då än nu. Nu, 35 år senare, kan man konstatera att deras barn är utbildningsvinnare. De ligger genomsnittligt skyhögt över alla andra vad gäller skolresultat och återfinns idag på universitet, sjukhus, departement och i andra prestigefyllda arbeten. Detta är ett exempel på något som forskare inom migration skrikit sig hessa om i många år – att det lönar sig, enligt Berit Berg. Samtidigt vill hon understryka att man aldrig bör glömma att mottagandet av flyktingar handlar om humanism och solidaritet.

– Barnen till de vietnamesiska båtflyktingarna är utbildningsvinnare och en guldgruva för det norska samhället. De vi får in i våra länder är människor och de är människor som också är arbetskraft, säger Berit Berg.

Att det är just av de goda exemplen på integration vi framför allt kan lära av varandra i Norden, var en av slutsatserna på det välbesökta seminariet.

– Arbete är alfa och omega för att bli integrerad. Det är en källa till normalitet, ekonomisk självständighet och sociala nätverk. Det är väldigt viktigt, konstaterar Berit Berg.

Att komma snabbt igång är viktigt och får också en positiv effekt på samhället. Hur integrationsprocessen kan snabbas på var också ett av ämnena för konferensen.

Mest explosiva att inte integrera

Lars Dencik, professor i socialpsykologi och verksam i både i Danmark och i Sverige är en av deltagarna i panelen. Han är själv barn till flyktingar och poängterar betydelsen av att ta emot flyktingar och ge dem chansen att integrera.

– Det handlar inte om antal, utan om hur man tar hand om de som kommer. Det mest explosiva är att ta in stora grupper av människor och sedan inte integrera dem. Det blir en tickande bomb, säger professor i socialpsykologi Lars Dencik och betonar politikernas ansvar att inte spela på människo-

rs rädsla eller att försämra flyktingarnas villkor vilket på lång sikt försvårar integration.

En åtgärd för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden som ofta arbetsgivarsidan nämner och som också diskuteras under konferensen är att sänka ingångslönerna. Juhana Vartiainen, riksdagsledamot för finska Samlingspartiet och medlem av Nordiska Rådet, anser att man kritiskt bör tänka över arbetsmarknadens lägsta löner och vara öppen för att sänka dem för att underlätta för de nyanlända att komma i arbete.

– Det handlar inte om att förstöra nordisk arbetsmarknadspolitik, utan sänka lönerna lite grand för de som väntar på att komma in på arbetsmarknaden, svarar Juhana Vartiainen när han kritiserar för att sjunga lönedumpningens lov.

Låga löner sällan kortsiktigt

Hans uttalande bemöts av socialdemokratiska riksdagsledamoten Carina Ohlsson, som också är ledamot av socialförsäkringsutskottet. Hon hänvisar till kvinnors löneutveckling och konstaterar att låga löner sällan är kortsiktiga utan de ofta är låga under lång tid.

– Ska man här skapa en ny grupp med låga löner. Jag tror inte på det, säger hon.

– Att sänka lägsta lönen är att skapa en ny underklass, ett nytt fattigdomsskikt med dåliga livsvillkor och utanförskap. Man ska absolut inte sänka lägsta lönerna utan försöka ha två tankar i huvudet samtidigt, säger Berit Berg, när vi talas vid någon vecka senare.

Med två tankar i huvudet samtidigt menar hon att under en praktik- och lärlingsperiod kan det vara befogat med lägre lön men bara då. Annars är det självklart med lika lön för lika arbete.

– Tillåter man en tjuguprocentig sänkning av lägsta lönen så ruckar du på den nordiska grundläggande synen om lika lön för lika arbete. Då finns risken för att annan lågavlönad arbetskraft utkonkurreras och att det leder till oro, bekymmer och konflikt, säger Berit Berg.

Säkra jobb gagnar integration

Också Nordens Fackliga Samorganisation, NFS, är aktiva motståndare till sänkning av lägsta lönen som ett sätt att lättare integrera de nyanlända migranterna – tvärtom är det säkra och trygga jobb som gagnar integration.

– Den nordiska modellen gäller för alla och att sänka löner är ingen lösning. Inom få sektorer kanske det skulle underlätta inträdet tillfälligt, men hur ska man hantera uppdelningen mellan de som varit här länge och de nykomna? Och hur skulle man hantera spänningar som uppstår? Vi vill heller inte se en utveckling där man behöver tre jobb för att överleva, säger Magnus Gissler, generalsekreterare för NFS.

Flyktingströmmen är en utmaning, konstaterar NFS, och uppmanar till dialog mellan fack och arbetsgivare, regeringar och Nordiska Ministerrådet – hur kan man tillsammans verka för lösningar som underlättar för de nykomna att etablera sig? De fackliga organisationerna har flyktingfrågan och dess betydelse för den nordiska arbetsmarknads- och välfärdsmodellen högt upp på dagordningen, senast uttryckt genom en uppvaktnings hos Dagfinn Høybråten, generalsekreterare för Nordiska Ministerrådet, i samband med det nordiska arbetsministermötet i Köpenhamn.

– Flyktingströmmen utmanar den nordiska arbetsmarknads- och välfärdsmodellen om man börjar sänka löner. Vi måste värna villkoren på arbetsmarknaden och motverka social dumpning för att på sikt få ekonomisk utveckling. Att den finska regeringen nu vill göra förändringar som strider mot avtalsmodellen är ett större hot mot nuvarande modell än flyktingarna, säger Magnus Gissler.

Flera processer samtidigt

Han efterlyser en utveckling där flera processer kan pågå samtidigt, det vill säga att ordna boende och ta reda på en asylsökandes kvalifikationer kan pågå samtidigt som uppehållstillståndet provas. Att underlätta för tredjelandsmedborgarna att lättare kunna röra sig över gränserna i de nordiska ländernas gränsregioner är också en prioriterad fråga.

En annan fråga på dagordningen i de nordiska länderna rör vilka villkor flyktingar ska få när de kommer. Vilken betydelse för integrationen har det att ett uppehållstillstånd är permanent eller tillfälligt? Vilken roll spelar möjligheten till familjeåterförening eller storleken på de bidrag som startas upp? Berit Berg är väldigt negativ till temporära uppehållstillstånd, senast infört av Sveriges regering den 24 november, liksom hårdare villkor för familjeåterförening. Det innebär en stor stress att inte veta om man får vara kvar och är en påfrestning som ökar ju längre tiden går. Erfarenheten finns. När de stora flyktingströmmarna kom från Bosnien i början av 90-talet införde flera av de nordiska länderna tillfälliga uppehållstillstånd.

"Återvändandet bör vara frivilligt"

– Alla sa ”vi har kommit för att stanna”. De var krigströtta, utslitna, präglade av en tuff flykt och det de sa då var att ”vi måste få landa, veta att vi får vara kvar”. Återvändande till hemlandet bör vara en frivillig sak, säger Berit Berg.

Hon har ägnat en stor del av sin forskning till att se på vad som stimulerar, respektive hindrar flyktingars inträde på arbetsmarknaden. Hindren handlar om att bestämma kvalifikationer som kommer från utlandet, språk och diskriminering. Vad gäller att uppdatera kvalifikationer samt språk ligger mycket på den enskilde men med stöd av samhället, till exempel hjälp till validering och nödvändig komplettering av kunskaper. Också med språkkunskaper behöver man hjälp och där visar erfarenhet att språk ofta tillägnas bäst nära arbetslivet.

- Den sista biten som handlar om diskriminering är samhällets ansvar, som måste bjuda in och skapa möjligheter för de nyanlända. Det handlar inte om att vara snäll utan att få de bästa krafterna och många av dem finns hos migranterna om man ser deras bakgrund som en kvalifikation och inte ett hinder, säger Berit Berg.

Se alla artiklarna i tema

Riku Rantala överröstar alla som försöker hävda att flyktingar är en belastning.

Finska entreprenörer med tydligt budskap om flyktingar

Finland har tagits på sängen av en flyktingström som landets befolkning inte upplevt sedan andra världskriget och utrymningen av Karelen. Många privatpersoner har velat vara med och ta hand om de nyanlända genom att erbjuda mat, kläder och husrum. Nu har även entreprenörerna dykt upp vid flyktingförläggningarna.

TEMA

27.11.2015

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO: MARKU RANTANEN

Regeringen uppskattar att ungefär 30 000 asylsökande kommer till Finland i år och ytterligare 15 000 nästa år 2016 samt att drygt var tredje får uppehållstillstånd. På bara två anländer alltså fler betydligt flyktingar än vad som anlände under fyrtio år – från 1973 till 2012 (40 742 personer).

- Antalet nyanlända har ökat fort. Även om det föreslås tilläggsanslag, måste nya och kostnadseffektiva handlingsmodeller införas i integrationsfrämjandet, sade justitie- och arbetsminister Jari Lindström när han i november bad riksdagen om tilläggsfinansiering för att ta hand om flyktingarna.

Regeringen har fått hjälp från oväntat håll. På hösten drog två äventyrare och entreprenörer, Riku Rantala och Tuomas Milonoff, igång ett nytt initiativ, Startup Refugees. Avsikten är att kartlägga kompetensen hos de nyanlända och försöka få dem i arbete så snabbt som möjligt.

Startbidrag

En tanke är att många flyktingar redan arbetat som företagare i sina hemländer och därför borde ha förutsättningar att starta eget. Avsikten är att var och en asylsökande kan få ett startbidrag på ettusen euro som får disponeras fritt. Riku Rantala säger att ändamålet kan vara vad som helst.

- En liten initialinvestering, arbetsredskap, hygienpass, en kurs i arbetarskydd eller språk, frisörsredskap, en dator, en mobiltelefon, pengar till bussbiljetter så de kan åka till jobbet, ett dataprogram.

De senaste veckorna har flera hundra studerande vid högskolor och yrkeshögskolor över landet kartlagt kompetensen hos asylsökande vid flyktingförläggningarna. Johanna Vierros är en av dem som koordinerar arbetet och hon konstaterar att uppdraget inte är helt lätt eftersom den största delen av dem som intervjuas inte förstår engelska.

- Vi befinner oss nu i datainsamlingskedet. Vi skapar profiler, vilka de är, vad de har gjort tidigare, vilka högskolor och universitet de gått, vilka som är läkare eller jurister.

Det andra problemet är att förstå vilken motsvarande nivå på utbildning kunde vara i Finland.

Intresset är stort. Varje dag ringer företagens representanter till Startup Refugees kontor för att höra hur de kan bidra till projektet.

- Det här är mäktigt, säger Rantala som själv fick stående ovationer när han presenterade sina planer på den globala entreprenörskonferensen Slush i Helsingfors.

Rantala och Milonoff har själva rest kors och tvärs över jordklotet medan de filmat sina äventyr för den internationellt distribuerade tv-serien Madventures och uppföljaren Docventures.

- Jag ser hur stor styrka det är med folk som förstår olika kulturer, marknader, språk – hur många i Finland förstår sig till exempel på den arabiskspråkiga marknaden?

Spelutvecklare

Ett av de företag som bidrar med finansiering är ägarna till spelutvecklaren Supercell, Ilkka Paananen och Mikko Kodisoja, som blev sagolikt rika när de sålde aktiemajoriteten till japanska Softbank år 2013 och ytterligare aktier tidigare i år. Softcell har bland annat utvecklat det populära spelet Clash of Clans. Paananen och Kodisoja betalade mer än hundra miljoner euro i skatt på sina försäljningsinkomster.

Paananen och Kodisoja har grundat stiftelsen Me-säätiö vars uppgift är att minska klyftorna i samhället, bland annat genom bättre offentlig förvaltning. Verkställande direktör är Ulla Nord, som tidigare hade olika roller inom den allmännyttiga Helsingfors Diakonissanstalt där hon i över tjugor år arbetade med att motverka utslagning bland barn och ungdomar.

- I de största städerna är den stora utmaningen att där finns så många ungdomar med utländsk bakgrund som inte har en plats i samhället, som varken går i skola eller arbetar.

Ulla Nord säger att andelen i Helsingfors närmar sig en fjärdedel mot omkring fyra procent bland ungdomarna i stort. Därför var beslutet inte svårt att fatta när stiftelsen fick frågan om man ville vara och stöda Startup Refugees.

- Vi ville vara med och skapa möjligheter för personer med flyktingbakgrund, att göra dem till en del av det finländska samhället, dess kultur och språk, säger hon.

Stiftelsen delar årligen ut cirka sju miljoner euro och kapitalet består av aktier i bland annat Supercell, vars dividend används för verksamheten. Nyligen gav stiftelsen även 2,5 miljoner euro till ungdomscentralen vid Helsingfors stad för ett femårigt projekt som syftar till integration av invandringar.

Långsiktigt

Riku Rantala säger att företagen också har eget intresse av en välfungerande integration.

- Vi insåg att vi måste få företagen med på det här, de har en egen nytta. De behöver rekrytera folk, få nya innovationer och detta måste nödvändigtvis inte finansieras med skattepengar.

För Rantala är Startup Refugees inte ett plötsligt infall.

- Jag vill betona att detta är ett långsiktigt projekt – en investering i framtiden.

Flyktingar har rätt att söka arbete inom tre till sex månader efter att de lämnat in sin ansökan om asyl, men systemet har grötat till sig och i praktiken kan det ta ett år innan en flykting kan börja söka efter ett jobb. Dessutom är konkurrensen med andra nyfinländare hård: arbetslösheten bland invandrare betydligt högre än hos den infödda befolkningen, i Finland 2,5-3 gånger högre.

Se alla artiklarna i tema

Gruppebilde av Arbeidsministrene i Norden som møttes til samråd 17. november

Arbeidsministrene i Norden møttes til samråd 17. november: Ämnesråd Ingi Valeur Jöhannsson, Gen.sekr. Dagfinn Høybråten og ministrene Henrik Old, Robert Eriksson, Jari Lindström, Jørn Neergaard Larsen, Ylva Johansson

Utsatte unge på arbeidsministrenes agenda

- Ingen unge bør overlates til seg selv i lengre perioder, sa danske Noemi Katznelson da hun presenterte sin nyeste forskning for nordiske arbeidsministre i København nylig. Utsatte unge og arbeidsliv var tema til diskusjon mellom ministrene og arbeidslivets parter der forebyggende innsats mot arbeidsløshet sto i fokus.

INNSIKT

27.11.2015

TEKST OG FOTO BERIT KVAM

Arbeidsministrene i Norden møttes til samråd 17. november: Ämnesråd Ingi Valeur Jöhannsson, Gen.sekr. Dagfinn Høybråten og ministrene Henrik Old, Robert Eriksson, Jari Lindström, Jørn Neergaard Larsen, Ylva Johansson

- Arbeidet med å gi unge tenåringer et bedre fotfeste i samspill mellom utdanning og arbeidsmarked er en utfordring vi har i de nordiske landene. Diskusjonen har vært meget verdifull, sier den danske arbeidsministeren Jørn Neergaard Larsen til Arbeidsliv i Norden.

Danmark har formannskapet i Nordisk ministerråd i år, og han er vert for møtet der både en diskusjon om EUs mobilitetspakke, en diskusjon om sosial dumping og ungdomsarbeidsløsheten sto på dagsorden. Ministrene orienterte hverandre om den aktuelle situasjonen i landene, om politiske initiativer på arbeidslivsområdet og om flyktninger og integrasjon.

Når det gjelder flyktningpolitikken er det definitivt mest å lære av Danmark, kvitterer Norges arbeids- og sosialminister Robert Eriksson.

Krav til botid og tosporet system

- I forhold til den jobben jeg holder på med nå, der vi skal foreta gode innstramminger på våre velferdsordninger, har Danmark valgt et tosporet system, som vi i Norge nå skal utrede nærmere, med blant annet botidskrav på syv eller åtte år, for å komme inn under de ordinære velferdsordningene, og lavere ytelser, og lavere nivå for dem som ikke har oppfylt botidskravene. Botidskrav er noe vi i Norge utreder og skal se på hvordan vi kan implementere på en ny måte.

Felles uttalelse til EU

Diskusjonen om EUs mobilitetspakke og koordinasjonsreglene om arbeidsløshetsforsikring beredte grunnen for en uttalelse til EU kommisjonen.

- Våre samtaler omkring forordning 883 ga innspill til at vi i felleskap skriver et brev til EU-kommisjonær Thyssen for å gjøre henne oppmerksom på de ting som vi legger avgjørende vekt på, sier Jørn Neergaard Larsen.

- Det er jo en illustrasjon av at vi kan finne hverandre der hvor vi har felles interesser, og gi uttrykk for felles behov overfor kommisjonen. Hvis de nordiske landene finner sammen og velbegrunnet gir uttrykk for noe man legger vekt på, så blir vi lyttet til i EU.

- Jeg synes også vi har hatt gode diskusjoner om våre velferdsordninger, kommenterer Norges sosial- og arbeidsminister Robert Eriksson .

- Samtlige ministre uttrykker seg positivt til at man ikke bør utvide retten til å ta med seg dagpenger blant annet, ut av landet, at man ikke utvider det fra tre til seks måneder, men

at man beholder tre måneder. Det er positive signal som man enes om for å ivareta den nordiske velferdspolitikken.

Temadiskusjonen om sosial dumping, ordnete forhold i arbeidslivet, og forventninger til EU-kommisjonens revisjon av Direktiv 96/71 EF om utstasjonering av arbeidstakere, førte ikke til felles handling.

- Mine erfaringer er at hvis vi skal ha suksess med en felles lobbyaktivitet så skal vi være oppmerksom på våre forskjellige prioriteringer. Vi må starte med det vi kan finne sammen om, og gi uttrykk for det. Vi må ikke manipulere hverandres synspunkter slik at det ser ut til at vi mener noe vi i ikke mener. Våre drøftelser her i dag om forordning 883 var en riktig god drøftelse der vi hurtig og ukomplisert kunne finne frem til hva det var vi kunne finne sammen om, og markere i forhold til EU. Det skal vi selvfølgelig gjøre der hvor det er dekning for det, men vi skal også respektere at det kan være andre situasjoner der de forskjellige nordiske landene har forskjellig interesser i å for eksempel åpne utstasjoneringdirektivet, eller ikke. Sånn er politisk arbeid, sier Jørn Neergaard Larsen.

Partene og ministrene om å forebygge ungdomsledighet

Før det formelle ministermøtet tok til, møtte ministrene arbeidslivets parter til en diskusjon om utsatte unge og arbeidsliv. Forsker Noemi Katznelson, Center for ungdomsforskning, Aalborg Universitet, pekte på tendenser som preger samtidsbildet. Blant annet at det finner sted en økende polarisering blant unge: fra de unge som gjør en karriere i stadig yngre alder, til unge som er heftet av tidlig. Dessuten opplever flertallet av de unge at de har foreldre som bakker dem opp, mens det gjør det vanskeligere for utsatte unge. Samtidig er det en tendens til at kravene som stilles i utdannelser og på arbeidsmarkedet stadig blir større og snevrere.

Hun understreket nødvendigheten av å ha et individperspektiv. De unge som er heftet av, og som hverken er i jobb eller utdanning: NEET (not in education, employment or training.) er en svært variert gruppe, med sterke innslag av personlige og faglige problemer.

Noemi Katznelsons funn handler om hvordan man kan klare å få de unge som ikke er motivert for en utdanning til å bli det, når det er målet. En konklusjon hun trekker er at utdanning på normale vilkår ikke er et realistisk mål for alle, men øker problemene fordi det fører til nederlag på nederlag.

Noemi Katznelson definerer motivasjon som et resultat av et samspill mellom de unge og de sammenhenger de inngår i, og ikke som en forutsetning for deltakelse. Hun har også definert ulike motivasjonsorienteringer som grunnlag for et systematisk arbeid med motivasjon. De ulike motivasjonsorienteringene kan spille sammen, og kan være foranderlige over tid. De er ikke normative. Det finnes ikke god eller dårlig motivasjon, men det kan oppstå en ubalanse i vektingen mellom de ulike motivasjonsorienteringene. Hun advarer mot å over-

late de unge til seg selv over en lengre periode, og understreker at det er sterke individuelle faktorer som avgjør om den unge blir motivert eller fanges av et «drive».

- Undersøkelsen viser at gode resultater er mulige når det legges opp et forløp som klargjør de utdannelsesparate til utdanning, og riktig gode resultater kan være ved hvis en mentor holder fast i de unge når de snubler på veien, for det gjør de, sier Noemi Katznelson.

Her kom arbeidsmarkedets parter på banen, representert ved generalsekretær Magnus Gissler og formann Bente Sorgenfrey fra Nordens faglige samorganisasjon (NFS), og direktør Jacob Holbraad i (DA) Dansk arbeidsgiverforening. De var hver på sin side svært interessert i å bidra i å få utsatte tenåringer inn i arbeidslivet.

Partene vil ha plass ved bordet

- Her har vi har felles utfordringer. Vi står overfor store samfunnsøkonomiske utfordringer hvis disse unge ikke får jobb. Når det gjelder arbeidsmarkedets parter så mener jeg man kunne drøfte sånne ting også under kollektive avtaleforhandlinger, for eksempel mentorordninger. Hvordan man kunne skape plass for å ha mentorer både i offentlig og privat sektor, og hvordan det kan understøttes økonomisk, kommenterte Bente Sorgenfrey.

- Arbeidsmarkedets parter i Norden har alltid vært inndratt når det skjer store forandringer. Det skal man huske. Det har man ikke gjort under krisen. Da har man holdt arbeidsmarkedets parter litt utenfor døren. Jeg synes at nå er tiden kommet til at vi setter oss sammen og prøver i fellesskap å gi ideer til å løse de utfordringer som er.

Direktør Jacob Holbraad, DA, var enig i forslaget om å åpne for mentorordninger i arbeidslivet. Han la også vekt på at man i det korte løp må hjelpe de unge som ofte har lidd nederlag i folkeskolen, inn i arbeidslivet ved at de unge gjennom praktisk arbeid kan tilegne seg ferdigheter som kan brukes på arbeidsmarkedet. Han var kritisk til en dreining med for ensidig fokus på utdanning.

- Ikke fordi vi er imot utdanning, men mange kommer ut av folkeskolen med følelsen av nederlag på nederlag. I det lange perspektivet, for at vi ikke skal få en for stor NEET gruppe i fremtiden, tror jeg det er viktig å satse på en grunnskole som ruste de unge til å gjennomføre en utdanning. Det er for mange som kommer ut av grunnskolen med for dårlige kvalifikasjoner, sa Jacob Holbraad.

Diskusjonen ga inspirasjon til nye tanker.

- Det er interessant at til tross for at vi har så ulikt nivå på ungdomsarbeidsløsheten, så var det mange ministere som tok opp det problemet, at vi har brist på unge som utdanner seg innenfor arbeideryrker. Vi har et stort behov for, og en felles utfordring i å få unge til å velge, og vite om, disse yrkene, kommenterte Ylva Johannsson til Arbeidsliv i Nor-

den, og reflekterte over mulighetene som ligger nettopp i et samarbeid med partene i arbeidslivet.

- Jeg satt presis og tenkte at man kanskje kan gjøre noe sammen med partene i de bransjene der vi har behov for arbeidskraft i dag, og enda mer fremover, slik at unge skal få opp øyene for de yrkene.

Sveriges arbeidsmarknadsminister la i sin tur vekt på å fortelle sine nordiske kolleger om hvordan hun skritt for skritt hadde gått frem for å få ned ungdomsledigheten, som nå er kraftig redusert og fortsatt på vei ned.

Også forskeren ble fanget av diskusjonen:

- Det jeg synes er interessant er å høre en rekke arbeidsministere faktisk interesserer seg mer enn jeg hadde forventet, for hva som foregår i utdanningssystemet, og ikke kun for arbeidsmarkedsområdet. Det peker jo på at slik utfordringene ser ut i dag, er det nødvendig å samarbeide tverrpolitisk og nedover i utdanningssystemet, bemerket hun.

- Ellers er politikerne litt raske til å tenke politisk strategi. Man blir nødt til å ha individperspektivet med. Det kom også til uttrykk i flere innlegg. Men det er viktig å huske og ha blikk for forskjellighet. Det virker som man har løsninger for noen grupper, men det å ha løsninger som ikke retter seg til enkeltindivider, men som tar hånd om ulike typer utfordringer, det er vanskeligere, sa Noemi Katznelson.

Magnus Geissler og Bente Sorgenfrey deltok på arbeidsministermøtet

Flyktninger må raskest mulig i jobb

Partene i arbeidslivet, NFS og DA, var også invitert til å gi sitt syn på flyktningssituasjonen i Norden og partene ga samstemmig uttrykk for at det er nødvendig å integrere flyktningene i arbeidslivet så hurtig som mulig.

Magnus Geissler, NFS, mente at Norden har et ansvar for å utveksle gode erfaringer når det gjelder integrering av flyktninger på samme måte som det gjøres når det gjelder ungdomsledigheten.

- Vi er klar over at det er mange politiske interesser i spill, at det er vanskelig å finne felles løsninger i Norden og at nordiske arbeidstakere er nervøse. Men vi mener at vi gjennom de kollektivavtalene vi har kan vi bidra til å løfte de nyankomne inn.

Frykten for at flyktningene skal underminere arbeidsmarkedet, er nettopp en grunn for NFS til å engasjere seg mener Bente Sorgenfrey:

- Det er derfor det er viktig at det er arbeidsmarkedets parter som blir inndratt i diskusjonene, fordi vi er jo ikke interessert i at vi får en konflikt her som er med å underminere de kollektive avtaler vi har, og kanskje skal komme til å skape mer motstand blant lønsmottakernes hvis man opplever at det lages løsninger som bare underminerer vilkår, så det er jo derfor det er så viktig å finne løsninger som involverer arbeidsmarkedets parter i de diskusjonene.

Direktør Holbraad, DA, var enig i at utgangspunktet må være at flyktningene må inn på arbeidsmarkedet hurtigst mulig. Det er behov for å kartlegge flyktningenes kompetanse, og det må være et fast track for dem som har funnet en jobb selv, slik at de kan flytte der jobben er, i stedet for å bo i mottak. De enkelte kommuner har sterkt jobbfokus når det er bestemt at flyktningene skal bo der, var hans erfaring.

Norden samstemmig om innstramminger

- Jeg har stor forståelse for at Sverige har en svært krevende situasjon, og at man har nådd bristepunktet. Så er det ikke sånn at andre land skyver problemene over på Sverige, snarere tvert imot. Alle land tar sitt ansvar. Norge har også betydelige utfordringer knyttet til migrasjon. Så får nok Sverige, etter min vurdering, kanskje også oppleve litt større utfordringer med tanke på den politikken som har vært ført, kommenterer arbeidsminister Robert Eriksson til Arbeidsliv i Norden, men understreker samtidig at alle føler presset.

- Jeg føler at alle de nordiske landene som opplever flyktningssituasjonen sterkt innpå seg, både Finland, Danmark, Sverige og Norge, ser de utfordringene dette medfører, og ser at det går en grense for hvor mange man kan ta imot. Det er en erkjennelse som har seget inn over alle landene.

- Konsekvensen er at man ikke kan ta imot så mange flyktninger som det kommer, at man må gi signal om at vi ikke klarer å ta imot alle på en god måte, og at det må finnes andre spor å gå etter. Vi må hjelpe flere i nærområdet, og vi må få til et bedre samarbeid i Europa.

Nordisk konferanse om migrasjon og integrasjon i 2016

Integrasjon av flyktninger i arbeidsmarkedet er et av de viktigste spørsmålene nå, sier Justis og arbeidsminister Jari Lindström i regjeringen Sipiläs.

- Dette er en helt ny situasjon for Finland, sier han.

- Finland er ikke vant til å ta imot flyktninger. Derfor er jeg veldig interessert i å høre hvordan de andre nordiske landene møter utfordringene, og synes det har vært en veldig interessant diskusjonen på ministermøtet. Det er dette spørsmålet alle er opptatt av nå, sier han til Arbeidsliv i Norden, og understreker at også Finland har størst interesse av dansk politikk.

- Danmark er veldig på linje med Finland i disse spørsmålene, mens svenskene har helt andre tradisjoner. Men det viktigste er jo hva EU gjør, og de er ikke i stand til å svare på disse problemene, sier han.

- Det er nærmere 350 000 arbeidsløse i Finland. Det har kommet 30 000 flyktninger til landet, men bare noen av dem vil få opphold. Vi vet ikke hvilke kvalifikasjoner de har, om de for eksempel kan ha egne foretak.

Jari Lindstöm sier han frykter at det kan oppstå motsetninger mellom de mange arbeidsløse og nykommerne.

- Det preger allerede atmosfæren i Finland. Terroren i Paris har gjort en vanskelig situasjon enda verre. Finland skal hjelpe dem som kommer og som har behov for hjelp, men ikke dem som kommer til Finland for å skaffe seg en bedre fremtid.

I 2016 overtar Finland formannskapet i Nordisk ministerråd under tittelen Vann, natur og mennesker. De er i gang med å organisere en konferanse om migrasjon og integrasjon til våren. I mai skal formannskapet på arbeidslivsområdet holde et ekspertseminar om arbeidsliv og funksjonsnedsettelse. Det skal holdes en nordisk arbeidsmiljøkonferanse om risikobasert tilsyn i juni og en konferanse om arbeidets nye former som inngår i det nordiske bidraget til ILOs «the Future of work Centenary Initiative», i september.

Lizette Risgaard gik til kamp mod lavprisflyselskabet Ryanair og fik rettens ord for, at danske løn- og arbejdsvilkår skal overholdes i Danmark.

Lizette Risgaard, ny LO-formand: vil kæmpe for den nordiske aftalemodel

Dansk fagbevægelses nyvalgte førstedame, Lizette Risgaard, er varm fortaler for nordisk samarbejde og har allerede vist, at hun vil kæmpe til det sidste for at forsvare den nordiske aftalemodel.

PORTRETT

27.11.2015

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: DEMOTIX

En fighter har overtaget roret i dansk fagbevægelse. Det vidste mange, inden 55-årige Lizette Risgaard 27. oktober 2015 blev valgt som ny formand for dansk LO som den første kvinde på posten. Men det blev klart for alle, da hun kun fire dage efter sin tiltræden som ny formand for Danmarks største faglige fællesskab afskedigede hele topledelsen.

Sekretariatschefen, cheføkonomen, kommunikationschefen og udviklingschefen i LO fik alle en fyreseddel, fordi den nye formand vil sætte sit eget hold. Og fornyelse af fagbevægelsen er der brug for, vurderer de fleste arbejdsmarkedseksperter med henvisning til, at fagforeningerne mister medlemmer,

blandt andet fordi unge ikke ser fidusen i at være medlem af en fagforening.

Den udlægning falder dog ikke i god jord hos Lizette Risgaard, siger hun i dette interview med Arbejdsliv i Norden:

- Det er ikke sådan, at unge ikke vil fagbevægelsen. Mange undersøgelser viser, at unge gerne vil, hvis vi sørger for at give dem rum og plads.

Hun vurderer, at ikke bare fagbevægelsen men hele samfundet kan blive meget bedre til at anskueliggøre for unge, hvilke store værdier der ligger i faglige fællesskaber og i den nordiske model.

- Vi har en unik model her i Norden. Det er vigtigt at formidle. Også derhjemme som forældre og i skolen, når der undervises i eksempelvis samfundsfag.

Ligeværd frem for ligestilling

Den nye formand overtager rospinden i en organisation hun kender ud og ind, idet hun på det nærmeste er født og opvokset i LO - paraplyorganisation for 18 fagforbund med over en million medlemmer. Lizette Risgaard er oprindeligt uddannet kontorassistent og har en mastergrad i offentlig administration, men fagligt arbejde har udgjort hovedparten af hendes arbejdsliv, og hun har langsomt arbejdet sig op gennem rækkerne til posten som den første kvindelige formand for LO nogensinde.

At Lizette Risgaard er den første kvinde på posten som LO-formand, tillægger hun ikke selv afgørende betydning, men ligestilling optager hende, fastslår hun:

- Jeg skiller mig ud, fordi jeg ikke går med slips, men jeg er valgt til formand, fordi jeg er mig, ikke fordi jeg er kvinde. Det er jeg glad og stolt over. Jeg har arbejdet for ligestilling i alle årene og vil fortsat gøre det med fokus på ligeværd uanset køn. Vi skal også kæmpe for mænd på områder, hvor de bliver diskrimineret.

I forbindelse med formandsvalget har flere medier skrevet, at hun fremstod meget usikker i starten af sin tid som LO-næstformand, men at hun er vokset med opgaven og har udviklet sig til en decideret fighter. At blive karakteriseret som svag er ikke noget særsyn som kvinde, siger Lizette Risgaard med et smil:

- Jeg vælger at smile af det og tage det som et opmærksomhedspunkt om, at der stilles flere spørgsmål ved kvindelige ledere end ved mænd. Det skal italesættes stille og roligt.

Sit ry som en fighter har hun blandt andet fået for sin hovedrolle i den såkaldte Ryanair-sag, hvor dansk fagbevægelse med Lizette Risgaard i spidsen gik til kamp mod lavprislejerselskabet Ryanair og fik rettens ord for, at danske løn- og arbejdsvilkår skal overholdes i Danmark.

Forsvar for nordisk model

Hun er ivrig forsvarer af den danske og nordiske model, hvor arbejdsmarkedets parter indgår aftaler om arbejdsmarkedet. Et hvert tilløb til en europæisk lovbestemt mindsteløn, vil den nye LO-formand kæmpe imod med næb og klør:

- Vi ønsker ikke en lovbestemt mindsteløn. Det virker ikke i nordisk sammenhæng. Hvis fagbevægelsen og arbejdsgiverne i andre europæiske lande ønsker at gå den vej, sådan som det er sket i Tyskland, så er det deres sag, men det er ikke noget EU-traktaten skal kunne forpligte til.

Hun er fuld af lovord om de nordiske fagbevægelsers samarbejde. Det er et vigtigt supplement til europæisk samarbejde, mener hun.

- Det er ikke et alternativ til europæisk samarbejde, men fagbevægelsen i Norden samarbejder på mange områder, inspirer hinanden, har et godt netværk og kan sende meget tydelige signaler i fællesskab, eksempelvis i europæiske og globale fora.

Noget af det, de nordiske fagbevægelser kan samarbejde om er forsvar for den nordiske model, fastslår Lizette Risgaard. Som eksempel peger hun på, at den nordiske fagbevægelse for nylig i fællesskab har sendt et brev til den finske regering med skarp kritik af en plan om at gennemtvinge nedskæringer ved lovindgreb, der begrænser den frie forhandlingsret og forringer de kollektive aftaler mellem arbejdsmarkedets parter.

Nej til indslusningsløn

Lizette Risgaard har derimod noget sværere ved at se, hvordan de nordiske fagbevægelser kan samarbejde om en anden aktuel stor fællesnordisk og fælleseuropæisk udfordring, nemlig integration på arbejdsmarkedet af de mange flygtninge, der strømmer til. Danske arbejdsgivere har talt for at indføre en lavere indslusningsløn for at tilskynde virksomheder til at ansætte flygtninge, der måske behøver oplæring. Dertil svarer LO-formanden kategorisk nej:

- Vi vil gerne i fagbevægelsen understøtte, at de her mennesker hjælpes ind på arbejdsmarkedet, men indslusningsløn vil diskriminere og skabe skel. Hverken flygtninge eller andre skal bare fungere som billig arbejdskraft.

Hun peger på, at der allerede findes redskaber på det danske arbejdsmarked, som dækker en del af virksomhedens omkostninger til at ansætte medarbejdere, der har særligt behov for opkvalificering, eksempelvis den såkaldte trappe-model.

LO-formanden ser på den aktuelle flygtningesituation i Europa med "bekymring" og udtrykker håb om, at Europas lande vil gå sammen og finde måder at fordele de mange flygtninge, der har hjælp behov, så flygtningesituationen bliver mindre kaotisk – og at arbejdsmarkedets parter involveres i at finde løsninger.

Europa vil gøre affald til guld

Cirkulær økonomi er på vej til at blive ny megatrend i Europa, forventer danske toppolitikere og virksomheder og bakkes op af en ny analyse, der opregner enorme økonomiske gevinster ved bedre ressourceudnyttelse. En EU-plan er på vej.

NYHET

26.11.2015

TEKST MARIE PREISLER

Om kort tid præsenterer EU-Kommissionen en plan for omstilling af EU til såkaldt cirkulær økonomi – det vil sige en helt anden grad af genbrug og genanvendelse af affald end hidtil. Og selvom de nordiske lande er helt i front globalt i forhold til genbrug, har Norden hidtil kun høstet en brøkdel af de miljømæssige og økonomiske gevinster, der kan opnås ved at udnytte ressourcerne bedre.

Det fremgår af en dugfrisk analyse af potentialerne i cirkulær økonomi i Danmark, ”Potentialet for Danmark som cirkulær økonomi”, som 25. november 2015 blev lanceret og diskuteret af danske toppolitikere, embedsmænd, erhvervsliv og eksperter ved en konference i København med Dansk Industri, DI, som vært.

Analysen er udarbejdet af Ellen MacArthur Fonden, der tidligere har undersøgt cirkulær økonomi for EU-Kommissionen. Den nye analyse er udarbejdet for blandt andre Miljøministeriet og Erhvervsstyrelsen og bygger på et omfattende casestudie af potentialerne i cirkulær økonomi for dansk økonomi og virksomheder i Danmark.

400.000 job i EU

Konklusionen er entydig: Der er et så enormt, uudnyttet potentiale i at blive bedre til at udnytte affald og andre biprodukter i sektorer som byggeri, fødevarerindustri og maskinproduktion, at det varigt kan skabe en mere innovativ, modstandsdygtig og produktiv samfundsøkonomi. Konkret forudsiger analysen, at Danmark ved at satse systematisk på cirkulær økonomi i 2035 kan opnå 7.000-13.000 nye job, øge eksporten med 3-6 procent, øge bruttonationalproduktet med 0,8-1,4 procent og reducere CO₂-udledningen og forbruget af nye ressourcer.

Et stigende antal internationale forskningsresultater peger i samme retning: omstilling til cirkulær økonomi giver vækst, gavner miljøet og skaber job. EU's miljøkommissær Karmenu Vella har tidligere i år estimeret, at cirkulær økonomi kan skabe 400.000 arbejdspladser i EU på kort sigt og endnu flere på lang sigt.

Danmarks erhvervs- og vækstminister Troels Lund Poulsen fra partiet Venstre lovede ved konferencen at arbejde for en af anbefalingerne i analysen: at rydde de lovgivningsmæssige hurdler for cirkulær økonomi af vejen. Der er blandt andet elementer af skattesystemet, der modarbejder og besværliggør øget genanvendelse af ressourcerne

- Jeg vil sætte mig i spidsen for at udnytte potentialet i cirkulær økonomi, som er så stort, at enhver erhvervsminister må se på det med stor interesse, sagde ministeren.

Han forventer, at cirkulær økonomi bliver et emne for EU's erhvervsministre ved deres næste møde.

Kan løse råstofmangel

Dansk erhvervsliv hilser initiativerne velkommen. Direktør i DI, Tine Roed, fastslog, at cirkulær økonomi åbner et nyt forretningspotentiale for virksomheder og kan bidrage til at løse den mangel ressourcer til produktionen, som virksomhederne vil opleve i takt med, at der bliver flere mennesker på kloden og dermed en større middelklasse med et voksende forbrug. Den udvikling øget presset på klodens ressourcer, og for nogle virksomheder betyder det en øget sårbarhed i forhold til at kunne skaffe de ressourcer, de skal bringe i produktion. Den sårbarhed kan cirkulær økonomi afhjælpe.

Tidligere miljøminister Ida Auken fra Radikale Venstre har spillet en central rolle i udarbejdelsen af analysen ”Potentialet for Danmark som cirkulær økonomi”. Hun betegnede cirkulær økonomi som en ny ”megatrend”. Hidtil har cirkulær økonomi været et emne for miljøministre og blev set som hindring for produktivitet. I dag er tilgangen omvendt i Europa, vurderer hun:

- EU-kommissionens udspil vil ikke løse alting, men der er et skift på vej i EU-systemet, og vi vil fremover se en helt anden tilgang til affald som en ressource, siger Ida Auken.

EU-kommissionens plan for omstilling til cirkulær økonomi

Nya regler ger svenska arbetstagare bättre skydd mot mobbning

Nu ska svenska arbetsgivare bli bättre på att förhindra att människor blir sjuka på grund av ohälsosam arbetsbelastning eller kränkande särbehandling (mobbning) på jobbet.

NYHET

24.11.2015

TEXT:KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR EU&ARBETSRÄTT

Det är förhoppningen bakom nya föreskrifter från Arbetsmiljöverket, som innehåller tydligare regler för hur arbetsgivarna ska arbeta med frågor som rör organisatorisk och social arbetsmiljö.

Att arbetsgivarna är lika skyldiga att förebygga psykisk ohälsa som att förhindra olycksfall och fysiska sjukdomar framgår alldeles klart av den svenska arbetsmiljölagen. Men medan det finns massor av föreskrifter från Arbetsmiljöverket som förtydligar vad de ska göra för att förhindra fysiska skador, har det inte funnits några liknande bindande regler om psykiska hälsorisker. Åratal av försök att anta sådana har stupat på motstånd från arbetsgivarorganisationerna – tills nu. I oktober kom Arbetsmiljöverket till sist med föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö.

Chefer dömda för självmord

Det är inget tvivel om att de behövs. I Sverige står olika psykiska diagnoser bakom den största andelen långtidssjuk-skrivningar efter belastningsskador. Utan tydliga föreskrifter har det också varit svårt att använda de sanktioner som finns i arbetsmiljölagen för att driva på arbetsgivare som inte tar sitt ansvar för de anställdas psykiska hälsa.

Förra året skakades Sverige av domen i det så kallade Krokommålet, där två chefer dömdes av tingsrätten för att ha orsakat en socialsekreterares depression och slutligen självmord. Trots att de visste att han mådde allt sämre på grund av att han kände sig mobbad av en arbetsledare vidtog de inga åtgärder på själva arbetsplatsen. I stället varslade de honom om avsked, vilket blev droppen för honom.

I hovrätten blev cheferna emellertid frikända. Visserligen ansåg även hovrätten att de två hade varit oaktsamma och inte gjort vad de borde ha gjort enligt arbetsmiljölagen, och den anmärkte särskilt på hur dåligt de hade skött den utredning som skulle klarlägga ifall socialsekreteraren faktiskt blev mobbad av sin arbetsledare. Ändå hade de inte varit tillräckligt oaktsamma för att dömas till straff, menade hovrätten.

Ett skäl var just att det inte fanns några tydliga föreskrifter om hur en mobbningsutredning borde gå till. Därmed måste man också tolerera ett större utrymme för felbedömningar och misstag.

Dålig utredning kan skada

Som ett svar på hovrättens dom påpekar Arbetsmiljöverkets nya föreskrifter att en undermålig utredning när det gäller kränkande särbehandling, det vill säga mobbning, kan vara skadlig både ur arbetsmiljö- och hälsosynpunkt. Därför bör den som genomför en sådan utredning ha tillräcklig kompetens, kunna agera opartiskt och ha de berördas förtroende.

Andra frågor som tas upp är arbetsbelastning och arbetstidens förläggning.

När det gäller arbetsbelastning säger föreskrifterna att arbetsgivaren måste anpassa resurserna till hur mycket och hur svårt arbete arbetstagarna ska utföra. För att undvika en ohälsosam arbetsbelastning kan arbetsgivaren till exempel minska mängden arbete, ändra prioriteringen mellan olika arbetsuppgifter, variera arbetsuppgifterna, ge möjligheter till återhämtning, använda andra arbetssätt eller öka bemanningen. Att en myndighet på detta sätt ska få ha synpunkter på bemanningen och mängden arbete hör till det som har varit svårt att smälta för arbetsgivarorganisationerna.

Detsamma gäller reglerna om arbetstidens förläggning. Visserligen sätter arbetstidslagen gränser för hur många timmar man får arbeta och anger hur mycket och hur ofta en arbetstagare ska få vila, men den säger inget om hur arbetstiden ska förläggas inom de ramarna. Här har arbetsgivarna alltså av tradition stor bestämmanderätt.

Ohälsosam arbetstid

Med de nya föreskrifterna förtydligas arbetsgivarnas skyldighet att göra vad som behövs för att motverka att arbetstagarna blir sjuka på grund av hur arbetstiderna är förlagda. Som exempel på arbetstidsmönster som kan vara ohäl-

sosamma nämner föreskrifterna skiftarbete, nattarbete, delade arbetspass, mycket övertidsarbete och långa arbetspass, men också långtgående möjligheter att sköta jobbet på olika tider och platser kombinerat med förväntningar på att vara ständigt nåbar.

I jämförelse med de föreskrifter som handlar om fysiska hälsorisker är föreskrifterna om organisatorisk och social arbetsmiljö fortfarande allmänt formulerade. Men de kommer att ge Arbetsmiljöverkets inspektörer något att stödja sig på, och de lär också öka arbetsgivarnas medvetande om att de måste bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete även när det gäller psykosociala hälsorisker.

Enligt forskaren Anna Karlsdóttir är den yngre generationen informerad och har en bra utbildning. De tänker i andra banor än tidigare generationer.

Nordregio: Unga islänningar vill inte jobba inom traditionella yrken

Isländska ungdomar är knappast intresserade av en framtida karriär inom jordbruket eller fiskerinäringen på Island. De enda djur de ser sig ta hand om i framtiden är sällskapsdjur. De vill hellre bli tränare eller jobba inom hälsobranschen. Det visar en nye studie från Nordregio. Där berättar de unga i Arktis om sina preferenser för framtiden.

NYHET

24.11.2015

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR, FOTO: YADID LEVY, NORDEN.ORG OCH PRIVAT

Högre utbildning och yrkesutbildning är viktiga skäl för att arktiska unga flyttar till större städer. Unga vill också kunna kombinera arbete, utbildning och olika platser att bo på samtidigt. De vill gärna bo i tätorter i Arktis men de vill också

vara mobila om det behövs. Det visar Nordregios fördjupningsstudie av framtidsvisionerna bland unga i Arktis.

Samhällsgeografen och research fellow Anna Karlsdóttir säger att de unga på Island inte siktar på traditionella yrken på landsbygden.

- Jag tror att vi måste fundera på hur vi vill att samhället ska utvecklas i landsbygdskommuner, säger hon och föreslår att kommunerna grundar ungdomsfullmäktige med betalda representanter för att aktivt ge unga möjligheten att påverka utvecklingen inom kommunen.

Norrmännen tänker på samma saker

Norska ungdomar har liknande framtidsvisioner som de isländska. De tänker bilda familj med make och barn, möjligen också ha sällskapsdjur i hemmet, men de vill inte syssla med kor eller får eller höns. Anna anser att det här är intressant med tanke på utvecklingen på arbetsmarknaden och också i ett isländskt och nordiskt sammanhang.

- Just nu pratar vi om matsäkerhet inom nordiskt samarbete. Men om de unga inte kan tänka sig arbeta inom matproduktionen eller liknande områden i framtiden finns det en klyfta som vi måste diskutera, säger hon.

Ungdomsstudien är en del av ett större och mer omfattande projekt kallad Foresight. Det baserar sig på material som samlats in på flera ställen i Norden. På Island organiserades möten med ungdomar på nordöstra Island. Ungdomarna var i åldern 16 till 20+, vilket innebär att de var litet äldre än de unga i Norge och på Färöarna. Anna tror att det möjligen påverkat resultaten.

- De isländska deltagarna hade klarare framtidsplaner och framtidsidéer än deltagarna i övriga Norden, säger hon.

- De vill gärna skaffa sig arbetserfarenhet i tätorter för att senare ha möjligheten att flytta tillbaka, fortsätter hon.

Aktiva på arbetsmarknaden

Bland svenska, finska och danska ungdomar råder det stor arbetslöshet, men isländska och norska ungdomar börjar vanligen jobba tidigt och har större erfarenhet inom arbetslivet. Anna Karlsdóttir tror att det är bra. Hon funderar över om unga som håller på att skaffa sig utbildning kommer att förbli unga i stället för att utvecklas till etablerade vuxna.

Isländska ungdomar följer den trenden, enligt Anna. De vill bara studera och bekymmerslöst njuta av livet, och de vill inte ta ansvar på samma sätt som deras föräldrar blev tvungna att göra, förrän om 10-15 år.

- Det är också en global trend, säger hon.

Hälsan är viktig

Islänningarna tänker mycket på hälsan. De motionerar och har som mål att uppnå hög ålder. Det har tidigare generationer inte tänkt så mycket på. Unga har också nya yrken som mål, att jobba som träningslärare, inom hälsobranschen eller med mindfulness. Anna tror att orsaken till deras nya yrkesintressen är möjligen den att unga islänningar har stora viktproblem.

Isländsk far och dotter spelar basketboll.

Har luften gått ur jämställdhetspolitiken i EU?

Ja, anser den finska forskaren Johanna Kantola. Samtidigt är emellertid EU-domstolen en ljuspunkt, vars domar också får stora konsekvenser i Norden, enligt Kirsten Ketscher, professor i socialrätt vid Köpenhamns universitet.

NYHET

19.11.2015

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

De två var några av talarna på en endagskonferens på temat "När jämställdheten europeiseras" som hölls på Litteraturhuset i Oslo den 5 november.

- Är EU bra eller dåligt för jämställdheten? Ibland är EU väldigt bra och ibland är det väldigt dåligt. Det beror på var du kommer ifrån, preciserade Johanna Kantola, som ändå överlag tyckte att det finns en brist på visioner inom EU-systemet och att den ekonomiska krisen gjort att finansieringen av många jämställdhetsprojekt blivit lidande.

Kirsten Ketscher, som talade om EU-domstolens betydelse för jämställdheten, var mer optimistisk:

- EU är inte mer än vad 28 länder kan göra tillsammans. EU-domstolen är emellertid en maktfaktor av kolossal betydelse, sa hon.

EU-domstolen tolkar EU:s lagstiftning och ser till att den tillämpas på samma sätt i alla EU-länder. Den löser också rättsliga tvister mellan EU-länderna och EU-institutionerna.

Den ska inte förväxlas med Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg.

- I Norden dämpar sig ofta domstolarna och lever i ett slags symbios med parlamenten och regeringarna. EU-domstolen har ett stort oberoende och det är en mycket kompetent domstol, sa Kirsten Ketscher.

Som ett exempel på en dom som kommer att få stor betydelse nämnde hon Maïstrellis-målet som handlar om individuell rätt till föräldraledighet med anledning av ett barns födelse och där domen föll den 16 juli i år.

Konstantinos Maïstrellis är en grekisk domare som ansökte om föräldraledighet 2010. Begäran avslogs för att hans fru inte arbetade vid den tidpunkten. EU-domstolen slog fast att varje enskild förälder har en individuell rätt till föräldraledighet och att grekisk lag därför inte kan förhindra det.

Samma synsätt som i Grekland finns också i Norge, där männens rätt till betald föräldraledighet i vissa fall är beroende av om barnets mor arbetar eller inte.

- Maïstellis-domen är som ett brev i posten till Norge. Domaren Juliane Kokott låter verkligen piskan vina genom luften!

Det som kännetecknar EU-domstolen är att den baserar sina domar på individuella rättigheter. Den reagerar därför på fall där människor delas in i grupper som ges olika villkor.

Unisex-försäkringar

- Ett annat sådan fall är det som kallas Test Achats-målet, där en belgisk konsumentorganisation stämt försäkringsbolag som använder beräkningar av medellivslängd för att ge kvinnor sämre försäkringar, sa Kirsten Ketscher.

Eftersom kvinnor i de flesta länder lever 3-4 år längre än männen får kvinnliga försäkringstagare det belopp de har rätt till i sina pensionsförsäkringar fördelade på fler år. Därmed blir summan mindre för varje enskilt år, eftersom kvinnan kanske lever längre än män i allmänhet.

- Domen innebär en jätteseger för kvinnliga försäkringstagare!

Enligt Kirsten Ketscher kommer därför så kallas unisexförsäkringar att bli normen i EU och EES, där Norge och Island också ingår. Idag är det bara 6-7 av EU:s 28 medlemsländer som har unisexförsäkringar, däribland Danmark och Sverige.

Fem pelare i EU:s jämställdhetspolitik

Johanna Kantola, som är en forskare på Helsingfors universitet som bland annat skrivit boken Gender and the European Union (2010), beskrev de fem pelare som EU:s jämställdhetspolitik vilar på:

- Anti-discrimination/Anti-diskriminering
- Positive action/Positiv särbehandling
- Gender mainstreaming/Jämställdhetsintegrering
- Action programmes/Åtgärdsprogram
- Funding/Finansiering

Johanna Kantola gick igenom de olika pelarna var för sig och hur de utvecklats. Hon baserade sig också på forskaren Sophie Jacquot från Universitetet i Louvain i Belgien som i sin bok Transformations in EU Gender Equality följt utvecklingen fram till idag.

- Undertiteln på den boken är från "uppkomst till nedmontering". Hon visar hur alla de fem pelarna står inför allvarliga utmaningar.

Det som är lättast att se är hur finansieringen minskat.

- När åtstramningspolitiken införts i Europa så har jämställdhetsintegreringen inte spelat någon stor roll. Men det handlar inte bara om den ekonomiska krisen, det är mer som pågår, sa Johanna Kantola.

Färre direktiv

- Antalet direktiv om jämställdhet från kommissionen har minskat och det finns en diskussion som handlar om att "skära ned byråkratin" som även drabbar jämställdhetsområdet.

I andra fall handlar det om att kommissionen försöker genomföra direktiv, men att dessa bromsas av medlemsstaterna eller på grund av att EU-parlamentet kräver mer än vad kommissionen föreslår. Det är fallet med föräldraledighetsdirektivet som kommissionen beslutade om den 8 mars 2010. Kommissionen ville att föräldraledigheten i EU-länderna skulle förlängas från minimum tre till fyra månader. Parlamentet ville emellertid att minimigränsen skulle gå vid fem månader.

Låsningen har varat i sju år och fortfarande är det ingenting som tyder på en lösning.

- Det hade varit trevligt att vara mer positiv till utvecklingen av jämställdhetspolitiken i EU, men jag är rädd för att min dystra syn delas av de flesta forskarna på mitt område, sa Johanna Kantola.